

ՏՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՎԱՐԴԱՆ ԱՐԱՄՅԱՆ

ՀՀ նախագահի աշխատակազմի
ղեկավարի առաջին տեղակալ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾԱՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԻՆՏԵԳՐԱՆ՝ ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՏԱԿԱՆՆԵՐԸ

Մաքսային միություններին անդամակցող երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ սակագնային և ոչ սակագնային համակարգերի ներդաշնակեցման ընթացքում առաջ են գալիս տնտեսական ազդեցություններ, որոնք լինում են ստատիկ (անմիջապես արտահայտվող) և դինամիկ (դրսևորվում են ժամանակի ընթացքում): Հայաստանը ԵԱՏՄ-ին անդամակցության արդյունքում ունենում է վնասներ և օգուտներ, որոնց զուտ արժեքն ըստ օգուտի գնահատված է լրացուցիչ ՀՆԱ 2.35 տոկոսային կետի սահմաններում: ԵԱՏՄ բարձր մաքսատուրքերի պատճառով բարեկեցության կորուստը գնահատված է ՀՆԱ 0.14%: Ընդ որում, ժամանակի ընթացքում ԵԱՏՄ ընդհանուր մաքսատուրքերի նվազման արդյունքում բարձր մաքսատուրքերից առաջ եկող հնարավոր տնտեսական վնասները Հայաստանի համար պակասում են, իսկ բարեկեցության կորուստը կազմում է ՀՆԱ 0.09%-ը:

Հիմնաբառեր. մաքսատուրք, բարեկեցության օգուտ և վնաս, առևտրի ստեղծում, առևտրի վերակողմնորոշում, գնաճ, սակագնային և ոչ սակագնային համակարգեր

2013 թ. սեպտեմբերի 3-ին ՀՀ նախագահը պաշտոնապես հայտարարեց Հայաստանի՝ Եվրասիական տնտեսական միությանը (ԵԱՏՄ) անդամակցության մտադրության մասին, որին հաջորդեց 2014 թ. հոկտեմբերի 10-ին հա-

մապատասխան պայմանագրի ստորագրումը: 2015 թ. հունվարի 2-ից Հայաստանը դարձավ ԵԱՏՄ անդամ 4-րդ երկիրը:

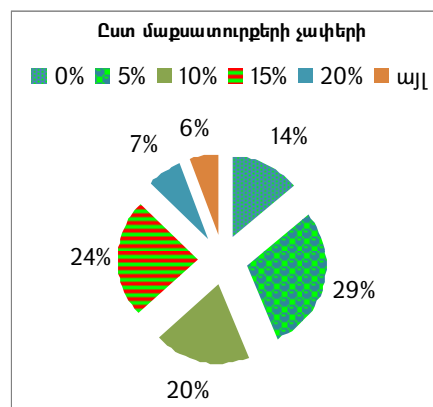
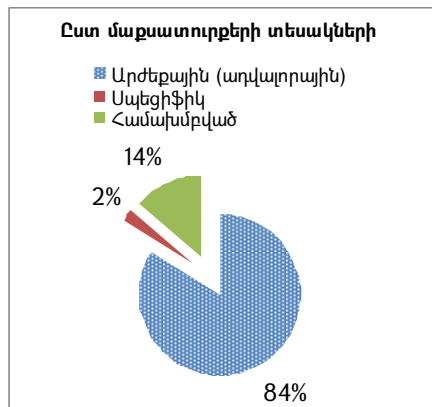
Միջազգային փորձը ցույց է տալիս, որ երկրները տարածաշրջանային միասնացման 3-րդ մակարդակից՝ Մաքսային միությանն անդամակցումից հետո պարտադրված են լինում ներդաշնակեցնել տարիֆային համակարգը և ոչ տարիֆային կարգավորումները Մաքսային միության գործող համակարգերի հետ: Արդյունքում առաջանում են տնտեսական ազդեցություններ, որոնք լինում են ստատիկ և դինամիկ:

Սույն հոդվածում ներկայացվում են Հայաստանի տնտեսության վրա Եվրասիական տնտեսական միությանն անդամակցելու առևտրի և բարեկեցության ազդեցության ստատիկ գնահատականները:

Տնտեսական գնահատականները հիմնվում են Հայաստանի և ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի համեմատականների վրա, ընդ որում, վերջիններիս դեպքում հաշվի են առնվել ինչպես արժեքային (ադվալորային), այնպես էլ յուրահատուկ և բաղադրյալ մաքսատուրքերը¹:

Կատարվել է նաև համեմատական վերլուծություն՝ հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ ԵԱՏՄ մաքսատուրքերն աստիճանաբար նվազելու են մինչև 2020 թ.² կապված ՌԴ՝ Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության նկատմամբ ստանձնած պարտավորությունների հետ² (ՌԴ մաքսատուրքի փոփոխությունները մինչև 2020 թ. ՌԴ՝ ԱՀԿ-ի նկատմամբ ստանձնած պարտավորությունների համաձայն, կարտացոլվեն ԵԱՏՄ մաքսատուրքերում)³:

Ստորև ներկայացվում է ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի կառուցվածքը գործող մաքսային օրենսգրքի շրջանակներում.

¹ Հաշվարկներում օգտագործված թվային տվյալների համադրելիությունը և ամբողջականությունն ապահովվելու համար օգտագործվել է Համաշխարհային բանկի երկրների արտաքին առևտրի տվյալների բազան: Թե՛ առևտրի ելակետային տվյալները, թե՛ կիրառվող մաքսատուրքերի ցուցանիշներն ըստ 2013 թ. են, քանի որ տվյալների համադրելիությունն ապահովվելու տեսանկյունից Համաշխարհային բանկի միասնական տվյալների բազայում նշյալ տարվա ցուցանիշներն ամբողջական են:

² Стн Договор о функционировании Таможенного союза в рамках многосторонней торговой системы.

³ Տես Օլեքսանդր Շեպոտայլո, Դեյվիդ Գ. Թար, «ԱՀԿ անդամակցության և Մաքսային միության ազդեցությունը Ռուսաստանի Դաշնության մաքսատուրքի թույլատրելի առավելագույն և կիրառված դրույքաչափերի վրա», Համաշխարհային բանկի քաղաքականության հետազոտության աշխատանքային փաստաթուղթ 6161, օգոստոս, 2012 (Oleksandr Shepotylo and David G. Tarr, Impact of WTO Accession and the Customs Union on the Bound and Applied Tariff Rates of the Russian Federation World Bank Policy Research Working Paper 6161, August, 2012):

ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի գործող սանդղակների ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ վերջիններս, ի տարբերություն Հայաստանի՝ մինչ անդամակցությունը գործող սանդղակի, ավելի ցրված են և բազմաթեք, որտեղ արժեքային (ադվալորային) մաքսատուրքերը կազմում են ընդհանուրի 84%-ը, իսկ մնացածը համախմբված և հատուկ (սպեցիֆիկ) մաքսատուրքերն են: Հայաստանում սակագնային համակարգն ավելի պարզ էր. երկ-սանդղակային էր՝ 0 կամ 10, իսկ մաքսատուրքերը, ըստ տեսակի, հիմնակա-նում արժեքային էին (հատուկ մաքսատուրքեր են գործել, օրինակ, սպիր-տային խմիչքների մասով՝ ԱՏԳ 2203-2208 խմբերի և դրանց մեջ մտնող որոշ ենթախմբերի համար)⁴:

2013 թ. ՀՀ ներմուծման ծավալներով կշռված ՀՀ միջին մաքսատուրքը, ըստ հաշվարկների, կազմել է 3.1%, իսկ ԵԱՏՄ նույն ցուցանիշը՝ 8.14%: Այլ հավասար պայմաններում, առևտրի տեսությունները և փորձառական վերլու-ծությունները փաստում են, որ տարիքների բարձրացումը բարեկեցության կորստի և «մեռյալ ծախսերի» (deadweight losses) պատճառ է դառնում: Իհարկե, այս պնդումը միշտ դիտարկվում է մակրոմակարդակում և ոչ՝ ժա-մանակի ընթացքում (դինամիկայում), ուստի ներկայացնում է ստատիկ գնա-հատական: Միջնաժամկետում (դինամիկայում) սակագնային համակարգի ներդաշնակեցումը հարաբերական գների փոփոխությունների միջոցով կա-րող է հանգեցնել ստատիկ գնահատականից տարբերվող ազդեցությունների, բայց նշյալ վերլուծությունը սույն հոդվածի շրջանակներից դուրս է. այստեղ դիտարկվում են միայն ստատիկ գնահատականները:

Աղյուսակ 1-ում, ըստ ներմուծման ծավալների, Հայաստանի մաքսա-տուրքերի բաշխվածությունը համեմատվում է ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի բաշխ-վածության հետ: Ներկայացված տվյալները ցույց են տալիս, որ, օրինակ, մեր ներմուծման 27.4%-ի դեպքում նույն տարիքային՝ 0<3% միջակայքն էր գոր-ծում և՛ Հայաստանում և՛ ԵԱՏՄ-ում, իսկ ներմուծման 8.4%-ը մեզ մոտ հարկ-ման 0<3% միջակայքում էր, ԵԱՏՄ տարիքային համակարգի կիրառման դեպքում՝ 10<15% միջակայքում⁵: Ընդհանուր առմամբ, աղյուսակում բերված տվյալները ցույց են տալիս, որ մեր ներմուծման 29.1%-ը և՛ ԵԱՏՄ-ում, և՛ Հայաստանում հարկվում են նույն կարգի մաքսատուրքերով, ներմուծման 6.7%-ի համար կիրառվող ՀՀ մաքսատուրքերն ավելի բարձր են, քան ԵԱՏՄ-ում, և մնացածի մասով՝ ԵԱՏՄ մաքսատուրքերն են ավելի բարձր: Ընդ որում, ներմուծման 32.8%-ը ԵԱՏՄ-ում հարկվում են 10%-ից բարձր մաքսատուրքերով:

⁴ Քանի որ վերլուծությունում օգտագործված են 2013 թ. տվյալները, ապա ծխախոտի մասով ևս մինչ 2014 թ. գործել է հատուկ մաքսատուրք՝ համաձայն հաստատագրված վճարների մասին ՀՀ նախկին օրենքի կարգավորումների, որն ուժը կորցրած է ձանաչվել 2014-ից:

⁵ Ինչպես արդեն նշվել է, ԵԱՏՄ սակագնային համակարգը բավականին տարբերակված է և՛ ըստ դրույքների, և՛ ըստ տեսակների, բայց որպեսզի վերլուծության առումով և՛ ՀՀ-ում նախկի-նում գործող, և՛ ԵԱՏՄ տարիքային համակարգերի համեմատության համար համադրելիությունն ապահովվի, տարիքները բաժանվել են միջակայքերի: Օրինակ՝ ՀՀ-ի համար գրեթե բոլոր ապ-րանքատեսակները կուտակվել են 0<3 և 8<10 միջակայքերում, որովհետև մեր երկրում գործող սակագները եղել են կամ 0, կամ 10, իսկ հատուկ սակագները բերվել են արժեքային՝ ուղղակի վճարված մաքսատուրքը հարաբերելով տվյալ վեցանիշ դասակարգմամբ ապրանքատեսակի ներմուծման արժեքին, ուստի որոշ դեպքերում կարող ենք ներմուծման կշռի ցուցանիշ տեսնել, օրինակ՝ 5<8 միջակայքում: Դա նշանակում է՝ վերոնկարագրյալ մեթոդով հատուկ տարիքը արժեքայինին բերելիս այն հայտնվել է 5<8 միջակայքում:

Աղյուսակ 1

Հայաստանի՝ մինչ անդամակցության և ԵԱՏՄ-ում ներմուծման մաքսատուրքերի խմբերը և դրանց բաժին ընկնող ներմուծման ծավալները 2013 թ.⁶

ԵԱՏՄ

Հայաստան	0<3%	3<5%	5<8%	8<10%	10<15%	15<20%	20<25%	25<30%	>30%	Ընդամենը
0<3%	27.4	18.7	8.0	4.7	8.4	3.1	0.0	0.0	0.0	70.2
3<5%	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2
5<8%	0.3	0.2	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	1.0
8<10%	2.7	2.1	1.4	1.3	10.6	5.9	0.3	1.7	2.6	28.6
Ընդամենը	30.4	21.1	9.8	6.0	19.0	9.0	0.3	1.7	2.8	100.0

Ծանոթություն. Կիրառված մաքսատուրքերը ԱՏԳ վեցանիշ մակարդակով են հաշվարկված, կշիռներն ապրանքների ներմուծման մասնաբաժիններն են ընդհանուրի մեջ՝ որպես հիմք ընդունելով 2013 թ. ներմուծման տվյալները:

Այժմ, վերը նկարագրված սակագնային համակարգերի համեմատության ներքո, կատարվել է ուսումնասիրություն. ենթադրվել է, որ Հայաստանն ամբողջովին կիրառում է վերոնկարագրյալ ԵԱՏՄ տարիֆային համակարգը և այդ պարագայում հաշվարկվել է, թե որքան է լինելու առաջնային ազդեցությունը մի շարք մակրոտնտեսական փոփոխականների վրա: Նախ դիտարկենք գնաճի վրա առաջնային ազդեցությունը: Արդյունքները ցույց են տալիս, որ ԵԱՏՄ գործող տարիֆային համակարգը եթե Հայաստանի տնտեսությունում անմիջապես կիրառվեր (առանց տարիֆային խմբերի բացառությունների, որոնց շուրջ բանակցվեց), ապա առաջնային ազդեցությունը գնաճի վրա կլիներ 1.2–1.4% տոկոսային կետ⁷: Թերևս այս ցուցանիշը մեր տնտեսությունը կարող էր կլանել, սակայն, այնուամենայնիվ, այս իրավիճակը մեղմելու և ԵԱՏՄ բարձր տարիֆների բացասական ազդեցությունը ՀՀ տնտեսության վրա նվազեցնելու նկատառումներից ելնելով էլ բանակցային գործընթացների շրջանակներում քննարկվել և առանձնացվել է շուրջ 780 տեսակի ապրանքների սակագների անփոփոխ մակարդակ առաջիկա 3–7 տարիների համար (միջին հաշվով՝ 5 տարի)⁸: Մասնավորապես՝ բանակցությունների առարկա դարձած 752 ապրանքատեսակների մասով Հայաստանի սակագներն ավելի ցածր էին, քան ԵԱՏՄ-ինը (ևս 10 ապրանքատեսակների մասով կատարվել է հատուկ կարգավորում, ըստ որի պահպանվելու են ՀՀ՝ մինչ անդամակցությունը գործող մաքսատուրքերը), և 18 ապրանքատեսակների մասով Հայաստանի մաքսատուրքերն ավելի բարձր էին, քան ԵԱՏՄ-ինը: Վերջինս հիմնականում ներառում էր գյուղատնտեսական ապրանքները, որոնց մասով անհրաժեշտություն կար դեռևս կիրառելու պաշտպանական 10% մաքսատուրքի դրույքաչափը՝ ԵԱՏՄ 0%-ի փոխարեն, հակառակ դեպ-

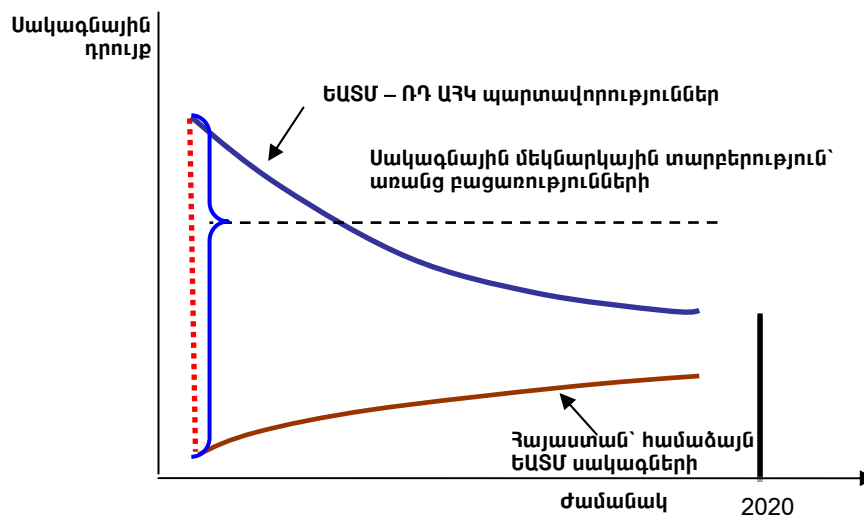
⁶ Հաշվարկները կատարված են WITS-ի (World International Trade Solutions) տվյալների և Համաշխարհային բանկի SMART գործիքի հիման վրա:

⁷ Գնահատականը ստացվել է հետևյալ կերպ. հաշվի են առնվել սպառողական ապրանքների ներմուծման սակագների աճի ցուցանիշները՝ դրանք կիրառելով ԱԳԻ՝ զամբյուղի մեջ մտնող ներմուծված ապրանքատեսակների կշիռների վրա:

⁸ Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցության պայմանագրի 4-րդ հավելվածով տրված է այն ապրանքների ցանկը, որոնց գծով պահպանվելու են ՀՀ-ում գործող սակագները, ինչպես նաև նշված է այն ժամանակահատվածը, որի ավարտից հետո կկիրառվեն ԵԱՏՄ սակագները:

քում Հայաստանի գյուղատնտեսական մթերքների արտադրությունը կարող էր 3-րդ երկրներից ներմուծման էական ճնշումների տակ հայտնվել և չդիմանալ մրցակցությանը: Պետք է նաև նշել, որ ընտրված 752 ապրանքատեսակները թեև սակագնային 10 հազար տոդերի (ըստ ԱՏԳ 10-ամիշ դասակարգման) չնչին մասն են կազմել, սակայն, ըստ ՀՀ ներմուծվող ապրանքների (առանց բնական գազի ներմուծման) ծավալի, հասնում են 46%-ի: Ընդ որում, նշյալ 752 ապրանքատեսակների գծով սակագների տարբերությունն ամենամեծն է (օրինակ՝ սառեցված խոզի մսի ներմուծման դեպքում ՀՀ-ում կիրառվում է 10%, ԵԱՏՄ-ում՝ 65%): Եթե դիտարկենք միայն բացառումների գծով հաշվարկված միջին կշռված մաքսատուրքերը, ապա ՀՀ պարագայում դա կազմում է 2.7%, իսկ ԵԱՏՄ-ի դեպքում՝ 13.2%: Մնացած ապրանքատեսակների գծով ՀՀ միջին կշռված մաքսատուրքը 3.4% է, ԵԱՏՄ-ինը՝ 4.7%: Այս ցուցանիշներն արդեն վկայում են, որ բանակցությունների առարկա սակագնային բացառումները հնարավորություն են տվել մոտեցնելու ՀՀ և ԵԱՏՄ սակագները, իսկ այս պարագայում արդեն գնաճի ազդեցությունը գնահատվում է 0.2–0.4 տոկոսային կետ, որը մեր տնտեսությունն ամբողջությամբ ի գործ է կլանելու:

Այստեղ կարևոր է նաև ուշադրություն դարձնել վերոնշյալ ապրանքատեսակների գծով բացառումների (արտոնությունների) կիրառման ժամկետներին, որը, միջին հաշվով, 5 տարի է: Խնդիրն այն է, որ ՌԴ-ն, լինելով Առևտրի համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) անդամ, ունի ստանձնած պարտավորություններ՝ մինչև 2020 թ. նվազեցնել իր տարիքները, իսկ քանի որ ԵԱՏՄ տարիքային համակարգի՝ ըստ ապրանքային տոդերի 82%-ն ընդունված են ՌԴ սակագները, հետևաբար՝ առաջիկայում ԵԱՏՄ սակագնային համակարգը ևս պետք է համամասնորեն փոփոխության ենթարկվի: Իսկ դա նշանակում է, որ երբ Հայաստանի համար բացառումների ժամանակահատվածն ավարտվի, սակագների էական թռիչք չի արձանագրվի: Ստորև բերված է նկարագրված իրավիճակը.

Քճանկար 1. Ակնկալվող սակագնային շարժընթացը ԵԱՏՄ-ում (համաձայն ՌԴ՝ ԱՀԿ-ի նկատմամբ ստանձնած պարտավորությունների) և Հայաստանում (ԵԱՏՄ-ին միանալուց հետո)

Վերլուծության արդյունքները գործնականին ավելի մոտեցնելու նկատառումներից ելնելով՝ խնդիր դրվեց նաև հաշվի առնել այն հանգամանքը, թե ինչ ազդեցություն կկրի մեր տնտեսությունը, երբ բացառումներն ամբողջությամբ վերանան, և, միևնույն ժամանակ ՌԴ՝ ԱՀԿ-ի նկատմամբ ստանձնած պարտավորությունների ներքո իջեցվեն ԵԱՏՄ սակագները: Այսինքն՝ գնահատվել են առևտրի և բարեկեցության ազդեցությունները՝ այս անգամ արդեն 2020 թ. սակագնային համակարգի արդյունքներով⁹: Աղյուսակ 2-ում բերված ցուցանիշներն արդեն վերահաշվարկված են ԵԱՏՄ նոր տարիքային ցուցանիշներով:

Աղյուսակ 2

Հայաստանի՝ մինչ անդամակցության և ԵԱՏՄ-ում ներմուծման մաքսատուրքերի խմբերը և դրանց բաժին ընկնող ներմուծման ծավալները 2020 թ. մաքսատուրքերով

ԵԱՏՄ

Հայաստան	0<3%	3<5%	5<8%	8<10%	10<15%	15<20%	20<25%	25<30%	>30%	Ընդամենը
0<3%	29.3	21.7	11.5	3.1	4.1	0.5	0.0	0.0	0.0	70.2
3<5%	0.0	0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2
5<8%	0.5	0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.0	1.0
8<10%	2.9	3.0	5.3	6.0	6.8	1.2	0.9	0.9	1.8	28.6
Ընդամենը	32.7	25.2	16.8	9.1	10.9	1.7	0.9	1.1	1.8	100.0

Ծանոթություն. *Կիրառված մաքսատուրքերը ԱՏԳ վեցանիշ մակարդակով են հաշվարկված, կշիռներն ապրանքների ներմուծման մասնաբաժիններն են ընդհանուրի մեջ՝ որպես հիմք ընդունելով 2013 թ. ներմուծման տվյալները:*

Աղյուսակում ներկայացված տվյալներից ակնհայտ երևում է գծանկար 1-ում պատկերված իրավիճակը թվերով, այսինքն՝ ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի նվազման միտումը, որի ներքո, օրինակ՝ 2020-ին արդեն 10%-ից բարձր մաքսատուրքերով կհարկվի մեր ներմուծման ոչ թե 32.8%-ը, այլ 16.4%-ը: ԵԱՏՄ և ՀՀ՝ մինչ անդամակցությունը գործող մաքսատուրքերը նույնն են ներմուծման 35.5% ապրանքների մասով, 12.0%-ի մասով ՀՀ մաքսատուրքերն ավելի բարձր են, իսկ մնացած դեպքերում ԵԱՏՄ մաքսատուրքերն են ավելի բարձր: Այստեղ կարևոր է նշել մեկ հանգամանք ևս. վերոնշյալ նվազումը հիմնականում նկատվելու է այն ապրանքախմբերի մասով, որոնց գծով ներկայումս կիրառվող մաքսատուրքերն էականորեն բարձր են ՀՀ՝ մինչ անդամակցությունը գործող մաքսատուրքերից:

Մաքսատուրքերի երկու համակարգերի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունից հետո գնահատվել է նաև Վայների էֆեկտը ՀՀ տնտեսության համար, այն է՝ առևտրի ստեղծումը և առևտրի վերակողմնորոշումը¹⁰: Ընդ որում,

⁹ ԵԱՏՄ սակագները ճշգրտվել են հետևյալ մեթոդով. հիմք են ընդունվել ԵԱՏՄ սակագները՝ դուրս բերելով այն տողերը, որոնք համընկնում են ՌԴ-ինի հետ: Դրանք մոտ 8140 տող են կազմել՝ ըստ տասանիշ դասակարգման: Այնուհետև այդ տողերը ճշգրտվել են ԱՀԿ-ի նկատմամբ ՌԴ՝ ըստ սակագների ստանձնած պարտավորությունների: Այս հաշվարկները կատարելուց հետո վերահաշվարկվել է նաև ԵԱՏՄ միջին կշռված սակագինը, որը կազմել է 5.4% սկզբնական 8.14%-ի փոխարեն:

¹⁰ Տերմինը շրջանառության մեջ է մտել 1950 թ. ԵՄ Մաքսային միության ստեղծման շրջանակներում տնտեսագետ Յակոբ Վայների առևտրի ստեղծման և առևտրի վերակողմնորոշման թեզերի առաջադրումից հետո:

հաշվարկները կատարվել են և՛ 2013 թ. ԵԱՏՄ սակագնային համակարգով (ուժի մեջ է այն ենթադրությունը, թե ինչպիսին կլինեն ազդեցությունը մեր տնտեսության վրա, եթե չլինեին բանակցություններ բացառումների շուրջ), և՛ 2020 թ. համար վերահաշվարկված ԵԱՏՄ սակագնային համակարգով:

Արդյունքները ցույց են տալիս, որ Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ մաքսատուրքի ամբողջական ընդունումը ենթադրում էր ներմուծման որոշակի կրճատում ոչ ԵԱՏՄ աղբյուրներից, որոշ ապրանքատեսակների ներմուծման աճ ԵԱՏՄ աղբյուրներից (առևտրի վերակողմնորոշում) և բարեկեցության ոչ մեծ վնասներ՝ պայմանավորված ներմուծման համար սպառողների վճարած ավելի բարձր գներով¹¹:

Ըստ ստացված գնահատականների՝ այն ապրանքների ներմուծման ծավալների կրճատումը, որոնց գծով մաքսատուրքը բարձրանում է, սկզբնական շրջանում կկազմի 215.4 միլիոն դոլար (ՀՆԱ 2.1 տոկոսը)՝ նվազելով և հասնելով մինչև 117.8 միլիոն դոլարի (ՀՆԱ 1.1 տոկոսը), երբ հաշվի են առնվում 2020 թ. ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի նվազեցումները: Միևնույն ժամանակ, ապրանքների ներմուծման աճը, որոնց գծով մաքսատուրքերը ԵԱՏՄ շրջանակում նվազելու են, սկզբնական շրջանում գնահատվում են 15.3 միլիոն դոլար (ՀՆԱ 0.15 տոկոսը)՝ մինչև 2020 թ. հասնելով 21.2 միլիոն դոլարի (ՀՆԱ 0.2 տոկոսը):

3-րդ աղյուսակում բերված են ներմուծման 15 խմբերը, որոնց առևտրի ծավալներում, ըստ գնահատականների, ԵԱՏՄ 2013 թ. մաքսատուրքի պայմաններում կարծանագրվեր ամենամեծ անկումը: Անկումը ներկայացված է ինչպես ներմուծման ծավալային արժեքով, այնպես էլ ՀՆԱ-ի նկատմամբ տոկոսային արտահայտությամբ: Ապրանքախմբերը, որոնք մեծ խմբաքանակներով են ներմուծվում, և որոնց մաքսատուրքը մեծ փոփոխությունների կարող էր ենթարկվել, վերաբերում են թռչնամսին, խոզի մսին, ավտոմեքենաներին և ավտոբուսներին: Առևտրի տվյալներում նշված հնարավոր տեղաշարժերը հաստատվել են նաև Ղազախստանի փորձով՝ սկսած 2010 թ. վերջին ԵԱՏՄ անդամակցությունից: Ղազախստանի կողմից ոչ ԵԱՏՄ-ից ներմուծվող մարդատար ավտոմեքենաների քանակը (ԱՏԳ ՆՀ 870323) կտրուկ նվազեց՝ 2007 թ. 1.30 միլիարդ դոլարից 2012 թ. հասնելով 390 միլիոն դոլարի: ԵԱՏՄ-ից կատարվող ներմուծումներն աճեցին՝ 2007 թ. 130 միլիոն դոլարից 2013 թ. հասնելով 360 միլիոն դոլարի, որն ամենևին էլ բավարար չէր ԵԱՏՄ-ից և Ճապոնիայից մատակարարման անկման դիմաց փոխհատուցելու համար: Նմանատիպ իրավիճակ կարող էր ստեղծվել նաև ՀՀ-ում, եթե բանակցություններ տեղի չունենային 3-րդ և 4-րդ աղյուսակներում բերված ապրանքախմբերի բացառումների մասով: Այլ կերպ ասած՝ հենց այս իրավիճակի գնահատականներն էլ հիմք են դարձել բանակցելու վերոնշյալ ապրանքատեսակների մասով բացառումների շուրջ, որոնք ամրագրվել են ՀՀ՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցության պայմանագրի 3-րդ (հատուկ կարգավորումների մասով) և 4-րդ հավելվածներում¹²:

¹¹ Բարեկեցության ազդեցությունը գնահատվել է առևտրի տեսության մեջ հայտնի մասնակի հավասարակշռության մոդելը կիրառելիս. մասնավորապես՝ մաքսատուրքերի բարձրացման զուտ ազդեցության հետևանքով սպառողները ստիպված են լինում ավելի քիչ ապրանքներ սպառել բարձրացված գների պատճառով, մյուս կողմից՝ պետությունը լրացուցիչ մաքսատուրքեր է հավաքագրում մաքսատուրքերի բարձրացման հաշվին, իսկ արտադրողները, ովքեր արտադրում են նույն ներմուծված ապրանքները, կարողանում են գնային առավելություն ստանալ:

¹² 3-րդ և 4-րդ աղյուսակներում բերված գրեթե բոլոր ապրանքախմբերի մասով բացառումներ են սահմանված, այսինքն՝ ԵԱՏՄ-ին ՀՀ անդամակցությունից հետո կշարունակվի ՀՀ նախկին մաքսատուրքերի կիրառությունը:

Աղյուսակ 3

Մաքսատուրքի փոփոխությունների ազդեցությունը ներմուծման վրա՝
2013 թ. ԵԱՏՄ մաքսատուրքի կիրառմամբ¹³

Անտառի տվյալ- ների տարբերիչ	Ապ- րանք	Ապրանքի նկարագիր	Անտառի ծավալ- ների ընդլայնում. Trade creation (1000 ԱՄՆ դոլար)	Ներմուծման փոփո- խություն (%)՝ ՀԱԲԻ նկատմամբ	Հայաստանի մաքսատուրք	ԵԱՏՄ մաքսատուրք	Արտահանող երկրներ
2013	020714	Ընտանի հավ, ենթա- մասեր և սննդային ենթամթերք՝ սառեցրած	-23,520	-0.23%	10	75.8	ԱՄՆ, Բրազիլիա, Չինաստան
	710812	Ոսկի՝ այլ անմշակ տեսքով	-10,493	-0.10%	0	18.4	Շվեյցարիա
	710239	Այլ ոչ արդյունաբերա- կան ալմաստներ	-8,264	-0.08%	0	12.7	ԱՄԷ, Բելգիա, Հնդկաստան, Շվեյցարիա
	240220	Սիգարետներ (ծխա- խոտ պարունակող)	-7,953	-0.08%	6.5	19.6	Ուկրաինա
	870323	Թեթև մարդատար ավ- տոմեքենաներ՝ շարժիչի 1500-3000 խ/սմ աշխա- տանքային ծավալով	-7,344	-0.07%	10	37.4	Ճապոնիա, Հ. Կորեա, Գերմանիա, ԱՄՆ
	271011	Նավթ (ոչ հում)՝ այլ նավթավերամշակման արտադրանքից և բի- տումացված հանքա- քարից, թեթև դիստի- լատ (օր.՝ բենզին)	-7,292	-0.07%	0	4.5	Ռումինիա, Բուլղարիա
	300490	Այլ դեղամիջոցներ (մանրածախ վաճառքի համար)	-6,374	-0.06%	0	7.7	Ֆրանսիա, Գերմանիա, ԱՄՆ, Շվեյցարիա
	271019	Նավթ (ոչ հում)՝ այլ նավթավերամշակման արտադրանքից և բի- տումացված հանքաքա- րից (օր.՝ քսանյութեր)	-6,322	-0.06%	0	4.8	Իսրայել, Իրաք, Թուրքմենստան
	020329	Խոզի միս՝ ազդրեր և թիակներ (առջևի ազդ- րեր) և դրանց հատված- ները՝ ոսկրահան չարված	-4,881	-0.05%	10.0	52.5	Բրազիլիա, Իսպանիա
	710813	Ոսկի՝ այլ կիսամշակված տեսքով	-3,505	-0.03%	0	19.0	Ավստրիա, Շվեյցարիա, ԱՄԷ
	020321	Խոզի միս՝ սառեցրած, մսեղիք և կիսամսեղիք	-3,456	-0.03%	10.0	65.0	Բրազիլիա, Իտալիա
	020230	Խոշոր եղջերավոր անա- տունների միս՝ սառեց- րած, ոսկրահան արված	-3,333	-0.03%	10.0	28.3	Հնդկաստան, Բրազիլիա
	870324	Մեծ մարդատար ավ- տոմեքենաներ՝ շար- ժիչի > 3000 աշխա- տանքային ծավալով	-3,061	-0.03%	10.0	31.4	Ճապոնիա, Գերմանիա, ԱՄՆ, Սլովակիա, Ավստրիա

¹³ Աղյուսակներ 3-ում և 4-ում ներկայացված չէ փոփոխության ենթակա ապրանքախմբերի ամ-
բողջական շարքը, բերված են միայն այն ապրանքատեսակները, որոնց մասով ներմուծման ար-
ժեքային փոփոխությունները քիչ թե շատ նշանակալի են:

870210	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ նախատեսված 10 կամ ավելի մարդ տեղավորելու համար	-2,877	-0.03%	0	15.1	Չինաստան, Գերմանիա, Հ. Կորեա
020712	Ընտանի հավի միս՝ չմասնատված, թարմ	-2,865	-0.03%	10.0	80.0	Բրազիլիա, Բուլղարիա, Ուկրաինա
Ներմուծման նվազում՝ ներառյալ այլ ապրանքներ		-230,640	-2.21%			
090111	Սուրճ (չբոված կամ առանց կոֆեինի)	2,336	0.02%	10.0	0	Ինդոնեզիա, Վիետնամ, Ուզբեկիստան, Եթովպիա
851712	Հեռախոսային կամ հեռագրային էլեկտրական ապարատներ հաղորդակարային կապի համար	2,131	0.02%	10.0	0	Չինաստան, Վիետնամ
080300	Բանաններ, ներառյալ պլանտայիններ՝ թարմ կամ չորացրած	920	0.01%	10.0	4.3	Էկվադոր, Կոստա Ռիկա
481840	Կանացի հիգիենիկ միջադիրներ և վիրախծուծներ (տամպոններ), մանկական խանձարուրներ, տակդիրներ և համանման սանիտարահիգիենիկ իրեր	642	0.01%	10.0	4.7	Չինաստան, Հունգարիա, Կիպրոս, Շվեդիա, Բուլղարիա
841510	Օդի որակավորման ավտոմոմ կայանքներ պատուհանի կամ պատի համար	488	0.0%	10.0	0	Չինաստան, Թաիլանդ
Ներմուծման աճը, ներառյալ՝ այլ ապրանքներ		15,287	0.15			
Ընդհանուր ազդեցությունը		-215,352	2.06			

Ծանոթություն. ՀՆԱ = 10.44 մլրդ ԱՄՆ դոլար, 2013 թ.

Աղբյուրը՝ WITS և SMART գործիքակազմի կիրառմամբ հաշվարկների հիման վրա

4-րդ աղյուսակում ցույց է տրվում մինչև 2020 թ. ԵԱՏՄ մաքսատուրքի նվազման հետևանքով սպասվող ներմուծման անկման զսպումը: Օրինակ՝ սպասվում է, որ ծխախոտի ԵԱՏՄ մաքսատուրքը 2013 թ. 19.6%-ից կնվազի՝ 2020 թ. հասնելով մինչև 8.8%-ի, որը մոտ է Հայաստանի համար հաշվարկված 6.5% մաքսատուրքին¹⁴:

5-րդ աղյուսակում ներկայացված են Հայաստանի՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցության արդյունքում ի հայտ եկող առևտրի վերակողմնորոշման ցուցանիշները: Թվարկված ապրանքները ներմուծվելու են Ռուսաստանից կամ Բելառուսից՝ ԵԱՏՄ ներմուծման մաքսատուրքն ընդունելու արդյունքում (առևտրի վերակողմնորոշում): Ապրանքատեսակները, որոնց առնչությամբ ակնկալվում է Ռուսաստանից կամ Բելառուսից ներմուծման ծավալների ավելացում, հանդիպում են 2020 թ., թեև ծավալները պակաս են, ինչը բացատրվում է նրանով, որ 2020-ին ԵԱՏՄ մաքսատուրքերն ավելի ցածր են լինելու, հետևաբար՝ 3-րդ երկրի նկատմամբ կիրառվող ԵԱՏՄ և ՀՀ մաքսատուրքերի տարբերությունը, ըստ հաշվարկների, նվազում է, ուստի թուլանում են առևտուրը դեպի ԵԱՏՄ վերակողմնորոշելու խթանները:

¹⁴ Ծխախոտի գծով 6.5% մաքսատուրքը հաշվարկվել է մինչև 2014 թ. գործող հաստատագրված վճարներից, որը վերացվել է նշված թվականին, և գործում է 10% մաքսատուրքի դրույթաչափը:

Աղյուսակ 4

Մաքսատուրքի փոփոխությունների ազդեցությունը ներմուծման վրա՝
2020 թ. ԵԱՏՄ մաքսատուրքի կիրառմամբ

Անտառի տվյալ-ների տարեթիվ	Ապրանք	Ապրանքի նկարագիր	Անտառի ծավալ-ների ընդամենը Trade creation (1000 ԱՄՆ դոլար)	Ներմուծման փոփոխություն (% ՀԱՀ-ի նկատմամբ)	Հայաստանի մաքսատուրք	ԵԱՏՄ մաքսատուրք	Արտահանող երկրներ (կամ որ երկրներից է ՀՀ ներմուծվում)
2013	020714	Ընտանի հավի՝ մսեղի-քի մասեր և սննդային ենթամթերք՝ սառեցրած	-23,521	-0.23%	10.0	75.8	ԱՄՆ, Բրազիլիա, Չինաստան
	271011	Նավթ (ոչ հում)՝ այլ նավթավերամշակման արտադրանքից և բի-տումացված հանքաքա-րից, թեթև դիստիլատ (օր.՝ բենզին)	-7,292	-0.07%	0.0	4.5	Ռումինիա, Բուլղարիա
	710812	Ոսկի՝ այլ անմշակ տեսքով	-6,843	-0.07%	0.0	12.0	Շվեյցարիա
	271019	Նավթ (ոչ հում)՝ այլ նավթավերամշակման արտադրանքից և բի-տումացված հանքաքա-րից (օր.՝ քսանյութեր)	-6,322	-0.06%	0.0	4.8	Իսրայել, Իրաք, Թուրքմենստան
	870323	Թեթև մարդատար ավ-տոմեքենաներ՝ շարժիչի 1500-3000 խ/սմ աշխա-տանքային ծավալով	-5,575	-0.05%	10.0	30.7	Ճապոնիա, Հ. Կորեա, Գերմանիա, ԱՄՆ
	710239	Այլ ոչ արդյունաբերա-կան ավտոմոբիլներ	-5,509	-0.05%	0.0	8.5	ԱՄԷ, Բելգիա, Հնդկաստան, Շվեյցարիա
	020230	Խոշոր եղջերավոր անասունների միս՝ սա-ռեցրած, ոսկրահան արված	-3,333	-0.03%	10.0	28.3	Հնդկաստան, Բրազիլիա
	300490	Այլ դեղամիջոցներ (ման-րածախ վաճառքի հա-մար)	-2,928	-0.03%	0.0	3.6	Ֆրանսիա, Գերմանիա, ԱՄՆ, Շվեյցարիա
	020712	Ընտանի հավի միս՝ չմասնատված, թարմ	-2,865	-0.03%	10.0	80.0	Բրազիլիա, Բուլղարիա, Ռուսաստան
	240220	Սիգարետներ (ծխա-խոտ պարունակող)	-2,782	-0.03%	6.5	8.8	Ռուսաստան, Գերմանիա
	710813	Ոսկի՝ այլ կիսամշակ-ված տեսքով	-2,767	-0.03%	0.0	15.0	Ավստրիա, Շվեյցարիա, ԱՄԷ
	870210	Շարժիչային տրանս-պորտային միջոցներ՝ նախատեսված 10 կամ ավելի մարդ տեղափո-խելու համար	-2,654	-0.03%	0.0	14.0	Չինաստան, Գերմանիա, Հ. Կորեա
	870324	Մեծ մարդատար ավտո-մեքենաներ՝ շարժիչի > 3000 աշխատանքա-յին ծավալով	-2,462	-0.02%	10.0	27.2	Ճապոնիա, Գերմանիա, ԱՄՆ, Սլովակիա, Ավստրիա

870422	5-20 տոննա ընդհանուր զանգվածով շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ բեռները տեղափոխելու համար	-2,448	-0.02%	0.0	12.9	Շվեդիա, Գերմանիա, Նիդեռլանդներ
151211	Բամբակի յուղ և դրա զտամասերը՝ չզտած	-1,468	-0.01%	5.0	13.1	Ուկրաինա, Վրաստան
Ներմուծման նվազումը, ներառյալ այլ ապրանքներ		-117,772	-1.13%			
090111	Սուրճ (չբոված կամ առանց կոֆեինի)	2,336	0.02	10.0	0	Ինդոնեզիա, Վիետնամ, Ուգանդա, Եթովպիա
851712	Հեռախոսային կամ հեռագրային էլեկտրական ապարատներ հաղորդակարային կապի համար	2,131	0.02	10.0	0	Չինաստան, Վիետնամ
080300	Բանաններ, ներառյալ պլանտայններ՝ թարմ կամ չորացրած	920	0.01	10.0	4.3	Էկվադոր, Կոստա Ռիկա
481840	Կանացի հիգիենիկ միջադիրներ և վիրախճուծներ (տամպոններ), մանկական խանձարուներ, տակդիրներ և համանման սանիտարահիգիենիկ իրեր	642	0.01	9.1	4.7	Չինաստան, Հունգարիա, Կիպրոս, Շվեդիա, Բուլղարիա
841510	Օդի որակավորման ավտոմոմ կայանքներ պատուհանի կամ պատի համար	488	0.00	10.0	0	Չինաստան, Թաիլանդ
Ներմուծման աճը՝ ներառյալ այլ ապրանքներ		21,236	0.20%			
Ընդհանուր ազդեցությունը		-96,536	-0.92%			

Ծանոթություն. ՀՆԱ = 10.44 մլրդ ԱՄՆ դոլար, 2013 թ.
 Աղբյուրը՝ WITS և SMART գործիքակազմի կիրառմամբ հաշվարկների հիման վրա

Աղյուսակ 5

Առևտրի վերակողմնորոշումը (Trade Diversion) կարճաժամկետ հեռանկարում (2013 թ. մաքսատուրքեր)

Գործընկեր	Ապրանքի ծածկագիր	Ապրանքի նկարագիր	Առևտրի վերակողմնորոշման ազդեցությունը (1000 ԱՄՆ դոլար)	%՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ
Ռուսաստան	271019	Նավթ (ոչ հում)՝ այլ նավթավերամշակման արտադրանքից և բիտումացված հանքաքարից, օր.՝ քսանյութեր	3,800	0.038
Ռուսաստան	240220	Ծխախոտներ (ծխախոտ պարունակող)	2,362	0.024
Ռուսաստան	870323	Թեթև մարդատար ավտոմեքենաներ՝ շարժիչի 1 500-3000 խ/սմ աշխատանքային ծավալով	1,082	0.011

Ռուսաստան	870422	5-20 տոննա ընդհանուր զանգվածով շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ բեռները տեղափոխելու համար	798	0.008
Ռուսաստան	340220	Մակերևութակալով օրգանական նյութեր, լվացող ու մաքրող միջոցներ, որոնք պարունակում են օրգանական մակերևութակալ նյութեր մանրածախ վաճառքի համար	677	0.007
Ռուսաստան	151219	Արևածաղկի յուղ, քրքումի յուղ և դրա զտամասերը (բացի հում յուղից)	597	0.006
Ռուսաստան	220860	Էթիլային սպիրտ, չբնափոխված, 80 ծավալ %-ից պակաս սպիրտի պարունակությամբ, ըմպելիքներ, ակոհոլային այլ խմիչքներ	513	0.005
Ռուսաստան	180690	Կակաոյից պատրաստուկներ (մածուկանման, փոշենման, հատիկների ձևով՝ բեռնարկղերում կամ փաթեթավորմամբ)	447	0.005
Բելառուս	870410	Ավտոմեքենաներ բեռների տեղափոխման համար, արտաճանապարհային օգտագործման համար նախատեսված ինքնաթափեր	417	0.004
Ռուսաստան	151790	Այլ պատրաստուկներ կենդանական կամ բուսական ճարպերի կամ յուղերի	407	0.004
Ռուսաստան	401110	Նոր ռետինե դոդեր մարդատար ավտոմեքենաների համար	314	0.003
Ռուսաստան	300490	Այլ դեղամիջոցներ (մանրածախ վաճառքի համար)	301	0.003
Ռուսաստան	330510	Օճառահեղուկներ	294	0.003

Աղբյուրը՝ WITS և SMART գործիքակազմի կիրառմամբ հաշվարկների հիման վրա

Ինչպես վերը ներկայացվեց, ներմուծման կորուստներն աստիճանաբար պակասում են, քանի որ ԵԱՏՄ մաքսատուրքերը ժամանակի ընթացքում կնվազեն: Ըստ այդմ՝ գնահատված է, որ Հայաստանի համար բարեկեցության կորուստները կլինեն 14.18 միլիոն դոլար (Հայաստանի 2013 թ. ՀՆԱ 0.14 տոկոսը), եթե Հայաստանը ԵԱՏՄ-ին անդամակցի 2013 թ. մաքսատուրքի կիրառմամբ՝ կորուստների մինչև 9.31 միլիոն դոլար նվազմամբ (ՀՆԱ 0.09 տոկոսը) մինչև 2020 թ., քանի որ ԵԱՏՄ մաքսատուրքը ժամանակի ընթացքում պակասում է: Այսինքն՝ նույնիսկ 2013 թ. ԵԱՏՄ մաքսատուրքերի ամբողջական կիրառման դեպքում զուտ ազդեցությունը (կորուստը) ՀՀ տնտեսության վրա շատ մեծ չէ: Դա նաև պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ թեև գնահատվում է, որ սպառողները կունենան բարեկեցության անկում ներմուծման կրճատման պատճառով, սակայն, մյուս կողմից, քանի որ Կառավարությունը լրացուցիչ բյուջետային մուտքեր է ունենում բարձր մաքսատուրքերի հաշվին, դա որոշ չափով փոխհատուցում է ներմուծման կրճատման հետևանքով բարեկեցության վնասները:

Մաքսատուրքերի գծով բյուջետային մուտքերի համար ունենք հետևյալ պատկերը. 2013 թ. տվյալներով ներմուծումից հավաքագրված մաքսատուրքը կազմել է 46.3 մլրդ դրամ կամ 113 մլն ԱՄՆ դոլար: Եթե ընդունենք, որ ԵԱՏՄ մաքսատուրքերն ամբողջապես կիրառվում են ՀՀ 2013 թ. ներմուծման ծավալների և կառուցվածքի նկատմամբ (առանց բանակցված բացառումները հաշվի առնելու), ապա գնահատված է, որ մաքսատուրքերի գծով մուտքերը կկազմեն շուրջ 230 մլն ԱՄՆ դոլար, այսինքն՝ 117 մլն ԱՄՆ դոլարով ավելի¹⁵: Հարկ է նշել, որ ՀՀ բանակցված մասնաբաժինը ընդհանուր ԵԱՏՄ շրջանակներում հավաքագրվող ընդհանուր մաքսատուրքերից կազմում է 1.11%՝ ընդ որում պահպանելով նաև բանակցված շուրջ 780 ապրանքատեսակի գծով ՀՀ նախկին մաքսատուրքերը: 2013 թ. ԵԱՏՄ կողմից ընդհանուր բյուջե (որտեղից բաշխվում են միջոցները երկրների միջև ըստ յուրաքանչյուրի տոկոսային մասնաբաժնի) հավաքագրված մաքսատուրքերը կազմել են շուրջ 24.0 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Այլ հավասար պայմաններում նշված ցուցանիշի 1.11%-ը կազմում է 240 մլն ԱՄՆ դոլար, ինչը փոքր-ինչ ավելի է մոդելի գնահատումից:

Ստորև ներկայացված 6-րդ աղյուսակում 2013 և 2020 թթ. ու նախկինում գնահատված բարեկեցության կորուստներն ամփոփ համեմատվում են միմյանց հետ: Առևտրի ավելի ցայտուն կորուստները և բարեկեցության վրա ազդեցությունները պայմանավորված են ամենաբարձր մաքսատուրքով ապրանքների ազդեցությամբ, որոնք ավելի հստակ նկատելի են վերանայված տվյալների պարագայում, և որոնց մասով արդեն իսկ բանակցված է բացառումների կիրառումը (այսինքն՝ ՀՀ-ն շարունակելու է կիրառել իր նախկին մաքսատուրքերը առաջիկա մոտ 5 տարիների ընթացքում):

Կարևոր է նշել նաև, որ ՌԴ-ն ոչ ԵԱՏՄ երկիր որոշ ապրանքատեսակների արտահանման դեպքում կիրառում է մաքսատուրքեր. օրինակ՝ գազի մասով՝ 30%, չմշակված ադամանդի պարագայում՝ 7.5% և այլն: Ըստ ԵԱՏՄ ստեղծման մասին պայմանագրի՝ արտահանման նշյալ մաքսատուրքերը չեն կիրառվում ԵԱՏՄ անդամ երկրներ արտահանման դեպքում: Հետևաբար՝ ԵԱՏՄ անդամակցությամբ Հայաստանը ստանում է առավելություններ. միայն ՌԴ-ի կողմից գազի արտահանման 30% մաքսատուրքի չկիրառումը հանգեցնում է 10 անգամ ավելի մեծ տնտեսական օգուտների՝ տարեկան մոտ 140 մլն դոլար կամ ՀՆԱ 1.4%-ի չափով, որը Հայաստանը պարտադրված կլինի վճարել, եթե չլինեք ԵԱՏՄ անդամ:

Աղյուսակ 6

ԵԱՏՄ-ին Հայաստանի անդամակցության արդյունքում բարեկեցության փոփոխությունները

ԵԱՏՄ մաքսատուրքի սցենար	Բարեկեցության աճ (մլն ԱՄՆ դոլար)	%՝ ՀՆԱ-ի նկատմամբ	Հայաստան		Մաքսային միություն	
			Պարզ միջին մաքսատուրք	Կշռված միջին մաքսատուրք	Պարզ միջին մաքսատուրք	Կշռված միջին մաքսատուրք
2020	-9.31	-0.09%	3.43	3.1	6.44	5.42
2013	-14.18	-0.14%	3.43	3.1	8.43	8.14

Աղբյուր՝ WITS և SMART գործիքակազմի կիրառմամբ հաշվարկների հիման վրա

¹⁵ Գնահատականը ստատիկ է. չի ներառում մաքսատուրքերի փոփոխության հետևանքով ներքին տնտեսությունում առաջ եկող հարաբերական գների փոփոխությունը՝ յուրաքանչյուր ապրանքատեսակի մասով պահանջարկի առաձգականություններ գներից կախված, հետևաբար՝ ներմուծման կառուցվածքային տեղաշարժերը ժամանակի ընթացքում:

ԵԱՏՄ անդամակցության մյուս օգուտը ՀՀ-ն ունենալու է ոչ սակագնային կարգավորումների ներդաշնակեցման դեպքում, որի արդյունքում ԵԱՏՄ երկրներ արտահանողների ծախսերը նվազելու են (ծախսերի կորը տեղափոխվելու է ծախս ներքև՝ վերջիններիս տալով լրացուցիչ գնային մրցունակություն): Այսպես օրինակ՝ մինչ անդամակցությունը ԵԱՏՄ շուկա արտահանող կազմակերպությունը պարտադրված էր ապրանքային յուրաքանչյուր խմբաքանակի համար առևտրի արդյունաբերական պալատից ստանալ ծագման սերտիֆիկատ, որը, միայն ժամանակի առումով, ծախս է: Նոր կանոններով՝ մեկ անգամ ձեռնարկությունը գրանցվում է համապատասխան ռեեստրում, և դրանից հետո յուրաքանչյուր խմբաքանակի արտահանման դեպքում նոր ծագման սերտիֆիկատ չի պահանջվում: Ընդ որում, ՌԴ կամ ԵԱՏՄ անդամ երկրներ ապրանք տեղափոխելիս ներմուծման պահին չի ներկայացնում ծագման սերտիֆիկատ, քանի որ համապատասխան ռեեստրում գրանցվելն արդեն իսկ ներմուծող երկրի պատկան մարմինն հնարավորություն է տալիս տեսնելու, որ տվյալ ապրանքը «ԵԱՏՄ» ապրանք է: Նմանատիպ կանոններ են գործում նաև ոչ տարիֆային կարգավորումների այլ բնագավառներում (որակի ստանդարտներ, սննդի անվտանգությանը վերաբերող կանոններ և այլն): Այլ կերպ ասած՝ մաքսային ամբողջական զննում չի իրականացվում այն դեպքում, երբ ապրանքները տեղաշարժվում են ԵԱՏՄ անդամ երկրների միջև:

Քանի որ Հայաստանի համար ոչ սակագնային սահմանափակումների հետ կապված ծախսերի նվազման պատմական շարքեր չկան, որովհետև նմանատիպ գործընթաց ՀՀ-ում տեղի չի ունեցել մինչ ԵԱՏՄ անդամակցությունը, այդ իսկ պատճառով որպես հիմք են ընդունվել Ռիչարդ Բալդվինի և Չեչինիի աշխատությունների արդյունքները, որոնք ոչ սակագնային սահմանափակումների ազդեցությունը տնտեսավարողների ծախսերի վրա ԵՄ-ում գնահատել են 10% նվազում¹⁶: Ենթադրվել է, որ առնվազն նույնքան օգուտներ կունենան մեր արտահանողները դեպի ԵԱՏՄ շուկաներ արտահանման պարագայում, որը կհանգեցնի ՀՆԱ լրացուցիչ՝ 0.34 տոկոսային կետով աճի:

Երրորդ ուղղությամբ օգուտը գնահատված է լրացուցիչ մաքսատուրքերից մուտքի մասով: Իհարկե, բարեկեցության վրա ազդեցությունները գնահատելիս մոռելը տեսականորեն հաշվի է առնում բյուջեի լրացուցիչ մուտքերը: Սակայն, մյուս կողմից, քանի որ ավելի քան 752 ապրանքատեսակի մասով մաքսատուրքերի բարձրացումներ չեն լինելու՝ բանակցված բացառումների շնորհիվ, հետևաբար և դրանց մասով սպառողների շրջանում բարեկեցության կորուստ չի լինելու, և, մյուս կողմից, ինչպես վերը նշվեց, Հայաստանն իր տոկոսային մասնաբաժնի հաշվին կստանա մաքսատուրքի ավելի գումար: Հետևաբար՝ սա ևս պետք է հաշվի առնել և, համապատասխանաբար, ավելացնել անդամակցությունից ստացվող շահումներին, որը զուտ արժեքով կազմում է շուրջ 80 մլն ԱՄՆ դոլար: Ստորև ներկայացվում է ՀՀ՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցության տնտեսական ազդեցությունների ամփոփ գնահատականը:

¹⁶ St'u The growth effects of 1992, Baldwin R., NBER Paper, Cecchini Report on The European Single Market, 1988:

ՀՆԱ տոկոսային կետ				
Ոչ սակագնա- յին սահմանա- փակումների վերացումից օգուտ	Գազի ար- տահանման մաքսատուր- քի վերացու- մից օգուտ	Լրացուցիչ մաքսատուր- քերի զուտ մուտքերից օգուտ	Վնաս մաքսա- տուրքերի բարձրա- ցումից	Ընդամենը կար- ճաժամկետ օգուտ ԵԱՏՄ-ին անդա- մակցությունից
0.35	1.3	0.8	-0.1	2.4

Ամփոփելով պետք է նշել, որ Հայաստանը ԵԱՏՄ-ին անդամակցումից, զուտ հաշվարկներով, շահեկան վիճակում է լինելու, որի ստատիկ արժեքը գնահատված է ՀՆԱ 2.35 տոկոսային կետ: Վնասներն առաջին իսկ տարում դրսևորվելու են միայն այն ապրանքների մասով, որոնք չեն հայտնվել բացառումների ցանկում, սակայն դրանց վերաբերյալ մաքսատուրքերի բարձրացում դիտվելու է: Վերլուծությունը հնարավորություն տվեց փաստելու, որ մաքսատուրքերի բարձրացումը և դրա հաշվին երրորդ երկրներից ներմուծվող ապրանքների գների աճը սահմանափակ է լինելու:

ВАРДАН АРАМЯН

Первый заместитель руководителя
аппарата президента РА

Экономическая оценка присоединения Армении к Евразийскому экономическому союзу, как региональной интеграции.— Опыт стран в создании или присоединении к таможенным союзам показывает, что в ходе гармонизации тарифной и нетарифной систем, выявляются статические (первичное воздействие) или динамические экономические эффекты. Присоединение Армении к Евразийскому экономическому союзу (ЕАЭС) также имеет убытки и выгоды, которые оцениваются около 2,35% от ВВП с точки зрения чистой выгоды. За счет высоких тарифов ЕАЭС убыток благосостояния Армении оценивается в 0,14% от ВВП. В то же время, периодически высокие тарифы ЕАЭС будут уменьшаться, таким образом, снижая негативное воздействие на экономику Армении и уменьшая убытки благосостояния до 0,09% от ВВП:

Ключевые слова: таможенные пошлины, выгоды и убытки благосостояния, создание торговли, отвлечение торговли, инфляция, тарифные и нетарифные системы.

VARDAN ARAMYAN

First Deputy Chief of Staff of the Office
to the President of the RA

Economic Assessment of Armenia's Joining the Eurasian Economic Union as Regional Integration.— Countries' experience in creating or joining custom unions shows that in the course of harmonization tariff and non-tariff systems, the static (first round impact) or dynamic economic effects take place. Armenia joining the Eurasian Economic Union (EAEU) also has losses and gains, which have been estimated around 2.35% of GDP in net gains. The higher tariffs of EAEU cause Armenia's welfare loss in 0.14% of GDP. However, periodically the higher tariffs of EAEU are going to be diminished thus lowering the negative effects on Armenian economy and bringing the welfare loss to 0.09% of GDP.

Key Words: custom duties, welfare gains and losses, trade creation, trade diversion, inflation, tariff and non-tariff systems.